

Tannhelsetjenesten er et attraktivt område for velferds kriminalitet

Svensk tannhelsetjeneste er ifølge en fersk rapport spesielt utsatt for velferds kriminalitet. Gjennom juks og oppdiktede tiltak kan kriminelle lure til seg store beløp.

JOHAN ERICHS, MERAMEDIA OG ELLEN BEATE DYVI

En rapport fra den svenske Socialstyrelsen (tilvarende det norske Helsedirektoratet) peker på tannhelsetjenesten som et område som, sammen med legemiddelsvindel, er hardest rammet av velferds kriminalitet. Kriminaliteten innen tannhelsetjenesten innebærer at aktører får utbetalt offentlige midler for arbeid som ikke er utført, gjennom oppdiktede tiltak. Ofte dreier det seg om overbehandling og bevisst feilfakturering. Staten eller regionen dekker vanligvis en betydelig del av, eller hele kostnaden for, helsehjelpen, som for eksempel tannbehandling, utført av en privat aktør.

Velferds kriminalitet retter seg ofte mot helseområder som ikke har tilstrekkelig utviklede og effektive kontrollmuligheter, for eksempel den regionfinansierte tannhelsetjenesten i Sverige.

Den svenske tannhelsetjenesten er delt inn i to erstatningssystemer, ett statlig og ett regionalt. Ifølge en rapport fra Motstandsdyktighet hos utbetalende og rettshåndhevende myndigheter (MUR), utarbeidet av

helserelevante myndigheter, utbetaler den statlige tannhelseordningen omtrent syv milliarder SEK per år. Utbetalinger knyttet til forsettlig feil utgjør 175 millioner SEK per år. Den regionale tannhelseordningen utbetaler også cirka syv milliarder SEK per år, men det mangler pålitelige kontrollsystemer for feilaktige utbetalinger fra regionene, og sannsynligvis er summen av feilaktige utbetalinger enda større her.

Manglende samarbeid og kontroll

Det er gjennom samarbeid med den regionale tannhelsetjenesten at den organiserte kriminaliteten har valgt å etablere seg.

I Sverige ble det i fjor høst avslørt at gjengkriminelle grupper hadde etablert seg i helsetjenesten ved å drive helsesentre og vaksinasjonsklinikker for å tjene penger på bedrageri og velferds kriminalitet.

Siden da har mistanker om organisert kriminalitet og bedrageri knyttet til helsetjenester rettet seg mot aktører som utfører oppdrag for den regionalt finansierte helsetje-

Svensk tannhelsetjeneste pekes ut som spesielt utsatt for velferdskriminalitet i en ny rapport.
– Tannhelsetjenesten er et svært attraktivt område for kriminelle, sier Sara Persson, kriminalitetsforebyggende spesialist ved Ekobrottsmyndigheten, som tilsvarende Økokrim i Norge. Foto: Magnus Svensson

nesten og tannhelsetjenesten. Rapporten fra MUR peker på manglende samarbeid mellom ulike myndigheter når det gjelder å utveksle informasjon og tips som kan bidra til at kriminell aktivitet mot velferdssystemene lettere kan oppdages. Rapporten understreker også at ulike myndigheter ikke har tilstrekkelig kunnskap om verdien av å dele informasjon og tips med andre myndigheter. Underliggende årsaker kan være frykt for å bryte taushetsregler eller mangel på oppfølging av tips eller informasjon.

Attraktivt område for kriminalitet

Den svenske Ekobrottsmyndigheten (tilsvarende Økokrim i Norge) er en av de medvirkende myndighetene i MURs prosjekt, som har fått navnet Igel (jfr. dyret igel, som på norsk heter igle).

– Tannhelsetjenesten er et attraktivt område for velferdskriminelle. Det dreier seg om mye penger, og det er vanskelig å kontrollere hvordan pengene brukes, og om de virkelig går til behandlinger, sier Sara Persson, kriminalitetsforebyggende spesialist ved Ekobrottsmyndigheten.

Sara Persson understreker at de nåværende kontrollsystemene er basert på tillit til at tannleger er ærlige personer som ber om riktig erstatning for utført behandling.

– Kontrollsystemene bør gjennomgås for å bli skarpere og bedre i stand til å varsle om kriminalitet, mener Sara Persson. Ekobrottsmyndigheten ser i sine etterforskninger at det finnes ulike metoder for å lure kontrollsystemene.

– Det finnes tannleger som begår lovbrudd, og det forekommer også at tannlegers identitet blir stjålet, og brukes til å kreve statlig erstatning for behandling som aldri er gjennomført. I de fleste sakene vi har hatt, er tannlegene selv involvert i de kriminelle aktivitetene.

Konsesjoner, revisjonsplikt og granskinger

Det finnes ikke noe anslag når det gjelder verdistørrelsen av velferdskriminalitet knyttet til tannhelsetjenesten, men Sara Persson gir en pekepinn:

– I begynnelsen av 2024 kom det dom i en sak som Ekobrottsmyndigheten hadde etterforsket, hvor en tannklinikk i løpet av litt over ett år hadde fått totalt 6,7

millioner SEK utbetalt i allment og spesielt tannhelsebidrag, uten at noe tannbehandling var utført, forteller Sara Persson.

– Det som gjør det vanskelig å etterforske bedragerier innen tannhelsetjenesten er at en må bevise at hvert eneste behandlingstiltak der det er gitt støtte, ikke har funnet sted. Det er et omfattende og ressurskrevende etterforskningsarbeid. Den statistikken som finnes, bør ses som en konsekvens av våre kontrolltiltak, heller enn et bilde av den faktiske kriminaliteten. Det finnes store mørketall, sier Sara Persson.

En mulig endring for å skjerpe kontrollen, som Ekobrottsmyndigheten er positive til, er et forslag om å innføre krav om konsesjon for å starte tannlegepraksis. Forslaget er under utredning.

– Innenfor visse områder av tannhelsetjenesten trenger du ingen avtale med for eksempel regionen for å utføre tjenester. Pasienten har rett til å velge behandler, noe som

Tilsynsmyndigheten IVO trenger nye fullmakter for å kunne bekjempe kriminelle.
– Kriminelle opplegg er i dag så avanserte at myndigheten må få nye verktøy for å kunne oppdage og stanse kriminaliteten innen blant annet tannhelsetjenesten, sier Anders Wikander, som er tilsynstannlege hos IVO. Foto: IVO

gjør det mulig for kriminelle å lokke pasienter til tilsynelatende attraktive tilbud på tannbehandling. Skulle du som kriminell bli oppdaget, er det relativt enkelt å flytte virksomheten til en annen region, og starte opp på nytt. Velferdskriminaliteten har også en negativ klinisk konsekvens, ved at pasienter feilbehandles og kanskje ikke får nødvendig behandling – der pasientskader og unødvendig lidelse blir følgene. Pasienter som, i de fleste tilfeller, lures til å medvirke eller blir utnyttet i kriminelle opplegg, er ofte allerede utsatte personer, som mennesker i livets slutfase, eller papirløse og sosialt belastede individer. Det finnes også et mønster som viser at velferdskriminelle etablerer seg i sosialt utsatte områder, som seriøse aktører av ulike årsaker har forlatt.

– Mange ganger henvender de kriminelle seg til personer som ikke har særlig erfaring med svensk tannhelsetjeneste, og som ikke vet hvordan de skal innrette seg for å få tannhelsehjelp. Først og fremst er det utsatte grupper og individer som rammes, sier Sara Persson.

– Hva må til for å bremse denne utviklingen?

– Det trengs flere eksterne granskere av helseforetak. Noe vi i Ekobrottsmyndigheten ser som et viktig tiltak for å motvirke økonomisk kriminalitet, er at det innføres en form for enklere revisjonsplikt også for mindre og nyetablerte selskaper. Innføring av revisjonsplikt eller lignende for tannhelsebedrifter vil gjøre det enklere å oppdage feilaktige utbetalinger fra velferdssystemet. Et kontraktsforhold mellom statlig eller regional tannhelsetjeneste og private tannleger kan også bidra til å gjøre det vanskeligere for kriminelle å operere innen tannhelsetjenesten, avslutter Sara Persson.

Inspeksjoner og tilsyn

Inspeksjonen för Vård och Omsorg (IVO) er den svenske myndigheten som har ansvar for tilsyn og tildeling av konsesjoner innen blant annet helse- og omsorgstjenester. IVO har i forbindelse med sine inspeksjoner oppdaget en rekke ulike fremgangsmåter når det gjelder velferdskriminalitet innen tannhelsetjenesten i Sverige:

- Erstatningskrav til Försäkringskassan (svenske NAV) eller regionene med "lånte" pasientopplysninger.
- Erstatningskrav der arbeidet er utført av ikke autoriserte personer.
- Erstatningskrav for behandlinger som ikke er utført/ behandlinger med lavere vanskelighetsgrad enn den man krever erstatning for.

- Hvitvasking av penger.
- Forskrivning av ulike narkotikaklassifiserte legemidler.
- Trusler av ulike slag, rettet mot pasienter, ansatte, andre tannleger og representanter for myndighetene.

IVO ber den svenske regjeringen om økte ressurser og fullmakter når det gjelder tilsyn med mistenkte kriminelle aktører innen velferdssektoren.

– Hvilke tiltak er viktigst for å stoppe den økende kriminaliteten?

– Søknad om konsesjon for virksomheten, inkludert muligheten til å prøve konsesjoner, er et viktig tiltak for å sikre at virksomhetene drives på en pasientsikker og økonomisk korrekt måte, slik vi ser det, sier Anders Wikander, tilsynstannlege hos IVO. I sin ambisjon om å oppdage kriminell aktivitet foreslår IVO også metoder av mer ukonvensjonell karakter.

– En variant er såkalte kontrollkjøp, der myndighetene utgir seg for å være pasienter, og dermed får muligheten til eventuelt å avsløre ulike typer feil. En slik fremgangsmåte er tillatt innen andre områder for statlig tilsyn, men ikke på tannhelseområdet. En stor felles satsing på tvers av alle de relevante myndighetene er påkrevet for å få bukt med problemene, avslutter Anders Wikander.

Helfo og Økokrim kommenterer

Når Tidende presenterer de beskrevne svenske tilstandene for Helfo, kommenterer seksjonssjef i Helfo kontroll, Bente Fjeld Ludvigsen på denne måten:

– Dette er en problemstilling også Helfo kontroll ser konturene av. Vi får oftere enn før inn tips der tipserne forteller om tannklinikker de opplever er rigget for å utnytte pasienter og Helfo økonomisk. Mange av tipsene

hevder at klinikkene aktivt prøver å få pasientene inn på kostbare og unødvendige behandlingsløp, samt at det sendes refusjonskrav til Helfo for behandling pasientene ikke har mottatt.

– Vi er blitt oppmerksomme på flere tannklinikker som driver aktiv markedsføring med priser det er grunn til å sette spørsmålstejn ved. Ved å sammenstille dette med innholdet i tipsene vi mottar, ser vi konturene av noe som kan tyde på organisert kriminalitet på dette området. Når vi forsøker å verifisere påstandene i tipsene, blant annet gjennom analyser av refusjon og søk i åpne kilder, styrkes ofte denne mistanken.

Vi avdekker mye misbruk av refusjonsordningen ved kontroller av enkelttannleger, men vi har foreløpig ikke konkrete kontrollfunn som kan bekrefte den eventuelle organiserte delen av dette.

Økokrim-sjef, Pål Lønseth, kommenter de beskrevne svenske forholdene slik:

– Det er sannsynlig at dette kan skje i Norge også. Velferdskriminalitet er alvorlig og rammer både offentlig sektor, det private næringslivet og privatpersoner. Tilliten til myndighetene trues og kriminaliteten medfører både direkte og indirekte økonomiske konsekvenser.

Den norske velferdsstaten skal sikre at alle har lik rett til velferdsgoder. Velferdsmodellen er i stor grad finansiert gjennom skatter og avgifter på inntekt, forbruk og formue. Den er tillitsbasert, noe som gjør den sårbar for utnyttelse. Skatte- og avgiftskriminalitet, misbruk av offentlige støtteordninger og korrupsjon truer finansieringsgrunnlaget.

Velferdskriminalitet kan skje i ulike bransjer. Økokrim har ført en rekke saker for retten, der gjerningspersonene har svindlet staten og utnyttet offentlige velferdsgoder.